

DOI: 10.61484/29538181-sj.10.24-05

## ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՀՈՍՔԵՐԻ ՎԵՐԱՀՍԿՈՒՄԸ

### Սահականուշ Ավետիսյան

ԵՀՀ, Տնտեսագիտության, կառավարման և ինֆորմատիկայի ինստիտուտ  
Մուրաբարված է՝ 15.05.24, գրախոսված է՝ 17.06, ընդունված է՝ 26.06

**Ամփոփագիր:** Ցանկացած բիզնեսի արդյունավետ կազմակերպման, ֆինանսների գրագետ կառավարման համար կարևոր պայման է դրամական միջոցների անհրաժեշտ ծավալը, դրանց համակարգված հաշվառումը, ինչպես նաև դրամական հոսքերի հմուտ կառավարումը, ժամանակի մեջ դրանց հաշվեկշռվածության ապահովումը և, ուստի շար կարևորվում է դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկողությունն ու կանխատեսումը, ինչ էլ հնարավորություն է տալիս ապահովել կայունությունն ու վճարունակությունը ընթացիկ և ապագա ժամանակաշրջաններում:

Հետազոտության նպատակն է՝ Ներկայացնել դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկողության մոտեցումները կազմակերպության դրամական միջոցների առավել արդյունավետ օգտագործման, կառավարման և ֆինանսական կայունության վերաբերյալ որոշումներ ընդունելիս: Առաջարկված են դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկողության կարարելագործման ուղիներ, որոնք նպաստում են կազմակերպության դրամական միջոցների արդյունավետ ֆինանսական կառավարման համար օպերատիվ կառավարչական որոշումներ իրականացնելուն:

**Հիմնաբառեր՝** դրամական միջոցների հոսքեր, դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկողություն, վերահսկողության մեթոդներ

### Ներածություն

Դրամական միջոցների հոսքերի կառավարումն ու վերահսկումը ֆինանսական կառավարման մի մասն է և տեղի է ունենում կազմակերպության ֆինանսական քաղաքականության շրջանակներում: Վերջինիս խնդիրը արդյունավետ ֆինանսական կառավարման համակարգ կառուցելն է, որն ապահովում է կազմակերպության նպատակների իրագործումը, կայուն աճը, ֆինանսական կայունությունը:

Յուրաքանչյուր կազմակերպության ընթացիկ ակտիվների մեջ որոշակի տեղ ունեն դրամական միջոցները և դրանց համարժեքները:

Կազմակերպությունների ֆինանսական և տնտեսական գործունեության հաջողությունը կախված է միջոցներ ստեղծելու, կենտրոնացնելու և արդյունավետ օգտագործելու կարողությունից: [1]

Կազմակերպությունների տնտեսական գործունեության ընթացքում նրանց դրամական միջոցներն անընդհատ գտնվում են շարժման մեջ՝ ձևավորելով դրամական հոսքեր: Դրանք դրամական միջոցների և դրան համարժեքների ներհոսքն ու արտահոսքն է, որոնց տարբերությանը անվանում են *զուտ դրամական հոսք* [2]:

Դրամական միջոցների փոխանցումը դրամարկղից հաշվարկային հաշիվ կամ նման կարգի ներքին փոխադրումները չեն դիտվում որպես դրամական հոսք: Դրամական հոսքի գոյացման կարևորագույն պայմանը կազմակերպության «սահմանի» հատումն է [3]:

Դրամական միջոցների մուտքա- ու ելքա-գրումների որոշ մասը անմիջականորեն ազդեցություն չի ունենում հաշվետու ժամանակի ֆինանսական արդյունքների վրա, քանի որ չի դիտվում որպես եկամուտ կամ ծախս (ապագայում ստացվելիք եկամուտներ, կատարվելիք ծախսեր, կանխավճարի ստացում և տրամադրում) կամ ընդհանրապես չի դիտվում որպես եկամուտ և ծախս (վարկերի ստացում և մարում, հիմնական միջոցների ձեռքբերում, ֆինանսական ներդրումներ և այլն): Եվ վերջապես, կան ծախսեր, օրինակ՝ ամորտիզացիոն մասհանումները, որոնք ազդում են ֆինանսական արդյունքների վրա, բայց չեն հանդիսանում դրամական միջոցների շարժ: Հետևաբար, անհրաժեշտ է վերլուծել ոչ միայն կազմակերպության գործունեության ֆինանսական արդյունքները, այլ նաև դրամական արդյունքները, որոնք արտահայտվում են դիտարկվող ժամանակահատվածում դրամական միջոցների մնացորդի փոփոխությամբ և կառուցվածքով [4]:

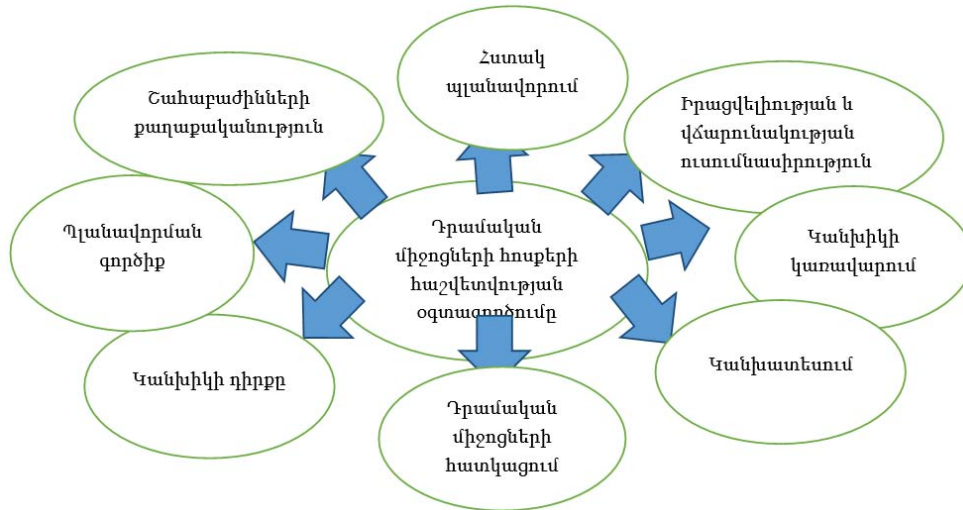
Կազմակերպության դրամական հոսքերի մասին տեղեկատվությունն օգտակար է այն առումով, որ ֆինանսական հաշվետվությունների օգտագործողներին տրամադրում է հիմքեր՝ գնահատելու կազմակերպության՝ դրամական միջոցներ և դրանց համարժեքներ ստեղծելու կարողությունը և այդ դրամական հոսքերի օգտագործման նրանց պահանջները: Օգտագործողների կողմից տնտեսական որոշումների կայացումը պահանջում է գնահատել դրամական միջոցներ և դրանց համարժեքներ ստեղծելու կազմակերպության կարողությունը, ինչպես նաև դրանց ստեղծման ժամանակը և որոշակիությունը[5]:

Դրամական միջոցների մուտքերի և ելքերի մասին տեղեկատվությունը՝ դասակարգված ըստ գործառնական, ներդրումային և ֆինանսավորման գործունեությունների, կարելի է ստանալ կազմակերպության ֆինանսական հաշվետվության փաթեթի կարևոր բաղադրիչ հանդիսացող դրամական միջոցների հոսքերից:

Կազմակերպության դրամական միջոցների հոսքերի հաշվետվության օգտագործումը ներկայացնենք հետևյալ ձևաչափով՝

**Գծապատկեր 1. Դրամական միջոցների հոսքերի հաշվետվության օգտագործումը**

\* Գծապատկերը կառուցվել է հեղինակի կողմից



**Հետազոտական արդյունքներ**

Դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկողությունը կարևոր է, քանի որ դրամական միջոցների բացակայությունը նշանակում է հետաձգել շատ, նույնիսկ հրատապ, վճարումներ, գնումներ, որն էլ կարող է ընկերությանը տանել դեպի ֆինանսավորման ծախսատար տարբերակներ՝ ավելացնելով պարտքի սպասարկման ծախսերը:

Դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկողությունը ներառում է՝ [6]

- Կազմակերպության դրամական միջոցների մնացորդների ամենօրյա գործառնական հսկողություն
- Կազմակերպության դրամական միջոցների նպատակային օգտագործման վերահսկողություն
- Կազմակերպության դրամական միջոցների սահմանված կարգերով, պայմաններով ճիշտ և ժամանակին վճարումների նկատմամբ

Դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկումը ֆինանսական կառավարման կարևորագույն գործողություններից է և ներառում է դրամական միջոցների շրջանառության ժամանակի (ֆինանսական ցիկլ) հաշվարկ, դրամական միջոցների հոսքերի վերլուծություն և կանխատեսում, միջոցների օպտիմալ մակարդակի որոշում, միջոցների բյուջետավորում և այլն:

Դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկողության բացակայությունը կարող է հանգեցնել կազմակերպության սնանկացման: Սակայն, կանխիկ անբավարարությունը կարող է լինել ժամանակավոր և երկարաժամկետ

ազդեցություն չունենա ընկերության երկարաժամկետ շահութաբերության կամ կենսունակության վրա: Ամեն դեպքում, դրամական միջոցների հոսքերի նկատմամբ վերահսկողության անհրաժեշտությունը միանշանակ է, քանի որ դրամական միջոցների բացակայության դեպքում կազմակերպությունը կբախվի լուրջ դժվարությունների: Ուստի, դրամական միջոցների հոսքերի կարևորությունն ու դերը պահանջում են դրամական միջոցների հոսքերի նկատմամբ վերահսկողության գործընթացի արդյունավետության բարձրացում, ինչ էլ կնպաստի ֆինանսական հավասարակշռվածության ապահովմանը:

Դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկողությունը ունի այն իրականացնելու համար իր սկզբունքները, մեթոդները: Դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկողության մեթոդներից մեկը ընթացիկ դրամական հոսքերի բյուջեի մշակումն է որպես ապագա ժամանակաշրջանի համար միջոցների ստացման և ծախսման պլան, որը կազմակերպությանը տալիս է հետևյալ առավելությունները.

- ռազմավարական և մարտավարական պլանավորում, որը թույլ է տալիս ավելի մանրամասն վերահսկել գործընթացները,
- կատարողականի արդյունքների օբյեկտիվ գնահատում,
- տարբեր ստորաբաժանումների գործունեության համակարգում,
- դրամական միջոցների հոսքերի կանխատեսում՝ հաշվի առնելու գործունեության արդյունավետության բարձրացման և ֆինանսական ռեսուրսների ռացիոնալ օգտագործման խթանման խնդիրները:

Պատշաճ կազմակերպված բյուջետավորման համակարգը նվազեցնում է ծախսերի մակարդակը 10-15%-ով, ապահովում է ընկերության ընթացիկ հաշվին փողի մշտական առկայությունը, համակարգում է ծախսերը, ապահովում է, որ կազմակերպության ընթացիկ գործունեությունը համապատասխանի իր կարճաժամկետ և երկարաժամկետ նպատակներին, նույնականացնում և օգտագործում է կազմակերպության ազատ կապիտալը, պահպանում է հավասարակշռությունը շահութաբերության և իրացվելիության միջև: [7]

Դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկողության մեթոդներից մեկն էլ իր գործնական կիրառումն է գտնում ներքին աուդիտի շրջանակում: Ներքին աուդիտը պետք է դիտարկել որպես գնահատման գործունեություն, որը ստեղծվում է կազմակերպության ներսում կամ տրամադրվում է կազմակերպությանը՝ որպես ծառայություն: Այն կարող է ներառել հետևյալ գործառնությունները՝

- Ֆինանսական հոսքերի մոնիթորինգ
- Ֆինանսական և գործառնական տեղեկատվության ուսումնասիրություն
- Ֆինանսական ռիսկերի կանխարգելում
- Տնտեսող, արդյունավետ գործառնությունների վերհանում
- Ֆինանսական ներքին հաշվետվողականության կազմակերպում

- Հրապարակվող ֆինանսական հաշվետվությունների արժանահավատության հավաստում

Նշված գործառույթների շրջանակում անհրաժեշտ է, որ կազմակերպությունը իրականացնի որոշ միջոցառումներ, օրինակ, խրախուսի պարտապանների արագ կատարվող վճարումները՝ նրանց տրամադրելով արտոնյալ պայմաններ, սահմանի ընթացիկ գործունեության մեջ չօգտագործվող գույքի ցանկը դրա հետագա վաճառքի կամ վարձակալության նպատակով, վերահսկի կրեդիտորական պարտքերի կարգավիճակը և դրամական միջոցների չափը՝ մատակարարներին առաջարկելով վճարման տարբեր սխեմաներ, որոնք թույլ են տալիս ժամանակին և առանց հիմնական բիզնեսի համար վտանգի մարել պարտքերը, ավելացնել սեփական կապիտալը՝ առանց ֆինանսավորման արտաքին աղբյուրների վրա հենվելու (օրինակ՝ կանոնադրական կապիտալի ավելացում՝ ընդունելով նոր մասնակիցների), վերլուծել վաճառվող ապրանքների գները, ծավալները, շուկան, գտնել լուծում, որը կօգնի ավելացնել լրացուցիչ դրամական հոսքը՝ առանց արտադրության ծավալների մեծացման, ստեղծել մեթոդաբանություն, որը գնահատում է գործունեության և իրադարձությունների ազդեցությունը դրամական միջոցների հոսքերի վրա, կազմել միջոցների ստացման և ծախսման պլան՝ ժամանակին կանխատեսելու տարբեր տեսակի գործունեության համար համախառն և զուտ դրամական հոսքերը և ապահովելու վճարունակությունը հետագա պլանավորման ժամանակաշրջաններում:

#### **Եզրակացություն**

Այսպիսով, դրամական միջոցների հոսքերի վերահսկման կատարելագործումը նպատակահարմար է իրագործել հետևյալ ուղղություններով.

**Առաջին**, ներդնել բյուջետավորման համակարգ, որպես ապագա ժամանակահատվածի համար միջոցների ստացման և ծախսման պլան, որը հնարավորություն կտա կազմակերպության դրամական միջոցների առավել արդյունավետ օգտագործմանը և կհանգեցնի ֆինանսական կայունության ապահովմանը:

**Երկրորդ**, ստեղծել ներքին վերահսկողական այնպիսի համակարգ, որը կապահովի կապը դրամական միջոցների արդյունավետ օգտագործմանը առնչվող օղակների միջև, կներկայացնի ֆինանսական կառավարման առանցքային խնդիրները և հնարավորություն ստեղծի իրականացնելու կառավարչական հիմնավոր որոշումներ դրամական միջոցների արդյունավետ կառավարման, բացահայտված խնդիրների լուծման հիմնավորված և արդյունավետ ուղիների հայտնաբերման ուղղությամբ:

### **Գրականություն**

1. Soboleva, Y.P., Matveev, S.A. Ilinskaya, I.S. Efimenko, I.V., & Rezvyakova, L.V. Mazur (2018) Monitoring of Businesses Operations with Cash Flow Analysis. International Journal of Civil Engineering and Technology, 9(11): pp. 2034–2044.
2. Սարգսյան Ա., Առաքելյան Կ., Տնտեսական գործունեության վերլուծություն, Երևան, <<Տնտեսագետ>>, 2005, էջ 162:
3. Ռ. Ա. Սահակյան, Ֆինանսական գործիքներ և մեխանիզմներ, Երևան, «Տնտեսագետ», 2006, էջ 40
4. Шеремет А. Д., Комплексный анализ хозяйственной деятельности, Москва 2006, стр. 326
5. ՀՀՄՍ 7 «Հաշվետվություն դրամական միջոցների հոսքերի մասին» <https://anaudit.am/sites/default/files/IAS%2007-Arm.pdf>
6. А.А.Адаменко, О.В. Жердева, И.А. Вихренко. Понятие и методы контроля за движением денежных потоков коммерческой организации.// Международный журнал-”Естественно-гуманитарные исследования” № 34(2), 2021, -261с
7. Щиборщ, К.В. Бюджетирование деятельности промышленных предприятий России [Текст]: учебное пособие / К.В. Щиборщ. – М.: Издательство «Дело и Сервис», 2013. – 592 с

## **CASH FLOW CONTROL**

### **Sahakanush Avetisyan**

An important condition for the effective organization of any business, the competent management of finances is the necessary volume of funds, their systematic accounting, as well as the skillful management of cash flows, ensuring their balance in time, and therefore the control and forecasting of cash flows are very important, whatever makes it possible to ensure stability and solvency in current and future periods.

Management and control of cash flows are a part of financial management and take place within the framework of the organization’s financial policy, and the latter’s task is to build an effective financial management system that ensures the achievement of the organization’s goals, sustainable growth, and financial stability.

**Keywords:** cash flows, cash flow control, control methods

ԵՀՀ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ, հունիս 10, 2024

## КОНТРОЛЬ ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ

Саакануш Аветисян

Важным условием эффективной организации любого бизнеса, грамотного управления финансами является необходимый объем денежных средств, их систематический учет, а также умелое управление денежными потоками, обеспечение их сбалансированность во времени, и поэтому, контроль и прогнозирование денежными потоками очень важны, и это позволяет обеспечить стабильность и платежеспособность в текущем и в будущем периодах.

Управление и контроль денежными потоками являются частью финансового менеджмента и происходят в рамках финансовой политики организации, а задачей последней является построение эффективной системы финансового менеджмента, обеспечивающей достижение целей организации, устойчивый рост и финансовое благополучие и стабильность.

**Ключевые слова:** денежные потоки, контроль денежных потоков, методы контроля